

Police strategic model of deterrence against internal security threats

Ali Azizi¹

Type of article: A research paper extracted from the Faraja Center for Strategic Studies research project

Received: 19/08/2023

Accepted: 06/12/2023

NAJA Strategic Studies Quarterly/Vol.8/NO.3 (serial 29)/Autumn 2023*5-40

DOR: 20.1001.1.25381946./ssj.2023.101833

Abstract

Background and purpose: police, as one of the institutions of order and security, needs soft authority, which results in non-aggressive deterrence, in addition to hard authority, which causes aggressive deterrence, to deter against security threats and social challenges, and for To achieve this goal, a coherent and effective mechanism and model is necessary; Based on this, the main goal of this research is to provide a strategic model of police deterrence against internal security threats.

Method: The current research is applied in terms of type and descriptive-analytical in terms of method with a quantitative-qualitative approach. The data collected in the field part of the research, using path analysis methods with Smart P. L. S. software and S. P. S. S. were analyzed and the relationship between dimensions and components was measured. The statistical population reached theoretical saturation with the total number of 62 people using the snowball technique. The validity of the research tool was evaluated with the Lavache coefficient, which shows a rate of 0.096, and its reliability was obtained as 0.824 based on Cronbach's alpha coefficient test.

Findings: After conducting a semi-structured interview with security experts, the strategic model of police deterrence against internal security threats was obtained, including 2 dimensions of offensive deterrence and non-aggressive deterrence and the number of 13 components and 105 indicators.

Results: The score of the components of offensive deterrence in the path analysis test based on the degree of influence on the dimensions and concept of the research is as follows: deterrence authority (0.512), prevention (0.466), readiness (0.252), defense-security ability (0.235), information exchange (0.188), management and planning (0.158) and threat validation (0.122). The score of the components of non-aggressive deterrence in the path analysis test based on their impact on the dimensions and concept of the research is as follows: good governance (0.522), police diplomacy (0.407), coalition building power (0.317), social participation (0.169), cultural authority (0.125) and opponent behavior (0.123).

Keywords: internal security, threat, offensive deterrence, non-aggressive deterrence, deterrence model.

---

1. Assistant Professor, Police Prevention Department, College of Police Sciences and Arts, Amin University of Police Sciences, Tehran, Iran, ali_azizi_1342@yahoo.com

الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی

علی عزیز^۱

نوع مقاله: مقاله پژوهشی مستخرج از طرح پژوهشی مرکز مطالعات راهبردی فراجا

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۵

فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا/سال هشتم/ شماره ۳ (پیاپی ۲۹) - پاییز ۱۴۰۲* ۵-۴۰

DOR: 20.1001.1.25381946/ssj.2023.101833

چکیده

زمینه و هدف: فراجا به‌عنوان یکی از مراجع نظم‌و‌امنیت، برای بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیتی و چالش‌های اجتماعی، علاوه بر اقتدار سخت که موجب بازدارندگی تهاجمی است، به اقتدار نرم که پیامدهای آن بازدارندگی غیرتهاجمی را رقم می‌زند، نیازمند است و برای نیل به این هدف، سازوکار و الگوی منسجم و مؤثری لازم است؛ بر این اساس، هدف اصلی این پژوهش، ارائه الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی است.

روش: پژوهش حاضر از نظر نوع، کاربردی و از نظر روش، توصیفی - تحلیلی با رویکرد کمی - کیفی است. داده‌های جمع‌آوری‌شده در بخش میدانی پژوهش، با استفاده از روش‌های تحلیل مسیر با نرم‌افزار اسمارت پی. ال. اس. و اس. پی. اس. تحلیل شدند و ارتباط ابعاد و مؤلفه‌ها سنجش شد. جامعه آماری به صورت کل شمار با تعداد ۶۲ نفر با روش گلوله‌برفی به اشباع نظری رسید. روایی ابزار پژوهش با ضریب لاوشه ارزیابی شد که میزان ۰/۰۹۶ را نشان می‌دهد و پایایی آن براساس آزمون ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۲۴ به دست آمد.

یافته‌ها: پس از انجام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان حوزه امنیت، الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی، شامل ۲ بُعد بازدارندگی تهاجمی و بازدارندگی غیرتهاجمی و تعداد ۱۳ مؤلفه و ۱۰۵ شاخص به دست آمد.

نتایج: امتیاز مؤلفه‌های بازدارندگی تهاجمی در آزمون تحلیل مسیر بر اساس میزان تأثیر بر ابعاد و مفهوم پژوهش بدین ترتیب است: اقتدار بازدارنده (۰/۵۱۲)، پیشگیری (۰/۴۶۶)، آمادگی (۰/۲۵۲)، توانایی دفاعی - امنیتی (۰/۲۳۵)، مبادله اطلاعات (۰/۱۸۸)، مدیریت و برنامه‌ریزی (۰/۱۵۸) و اعتبار بخشیدن به تهدید (۰/۱۲۲). امتیاز مؤلفه‌های بازدارندگی غیرتهاجمی در آزمون تحلیل مسیر بر اساس میزان تأثیر آنها بر ابعاد و مفهوم پژوهش بدین ترتیب است: حکمرانی مطلوب (۰/۵۲۲)، دیپلماسی پلیسی (۰/۴۰۷)، قدرت ائتلاف‌سازی (۰/۳۱۷)، مشارکت اجتماعی (۰/۱۶۹)، اقتدار فرهنگی (۰/۱۲۵) و رفتار حریف (۰/۱۲۳).

واژگان کلیدی: امنیت داخلی، تهدید، بازدارندگی تهاجمی، بازدارندگی غیرتهاجمی، الگوی بازدارندگی.

۱. استادیار گروه پیشگیری انتظامی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران. ali_azizi_1342@yahoo.com

مقدمه

بازدارندگی مقوله‌ای است که از دیرباز در جوامع به اشکال مختلف وجود داشته‌است و پس از جنگ جهانی دوم و قطب‌بندی قدرت‌های بزرگ و دسترسی آنها به سلاح‌های کشتار جمعی و به‌ویژه سلاح‌های هسته‌ای، به‌طور رسمی وارد ادبیات امنیتی جهان شد و مبنای آن نیز تفهیم اقتدار نظامی به حریف یا دشمن و پیشگیری از هر نوع اقدام عملی طرف مقابل بود که با هدف نشان‌دادن هیمنه و تفهیم این مطلب به طرف مقابل بود که هزینه اقدام وی به‌طور حتم بیش از منافع اقدامش خواهد بود. در دهه‌های اخیر، مفهوم بازدارندگی توسعه بیشتری یافت و علاوه بر اقتدار نظامی، اهرم‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اخیراً بازدارندگی سایبری نیز به مجموعه آن افزوده شد؛ از این رو، بازدارندگی بر مبنای اقدامات نظامی و امنیتی به بازدارندگی تهاجمی و سایر اقدامات بازدارنده به بازدارندگی غیرتهاجمی شناخته می‌شود.

فراجا به‌عنوان یکی از مراجع نظم و امنیت، برای بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیتی و چالش‌های اجتماعی، علاوه بر اقتدار سخت که موجب بازدارندگی تهاجمی است، به اقتدار نرم که پیامدهای آن بازدارندگی غیرتهاجمی را رقم می‌زند، نیازمند است و برای نیل به این هدف، سازوکار و الگوی منسجم و مؤثری لازم است؛ بنابراین، مشکل اساسی و مسئله مهم، به‌روزرسانی الگوی کارآمد مقابله با تهدیدهای امنیت داخلی به‌صورت مدون است. بر این اساس، هدف اصلی این پژوهش، دستیابی به الگوی راهبردی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی است و اهداف فرعی آن نیز عبارت‌اند از:

۱. ابعاد بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیت داخلی؛
  ۲. مؤلفه‌های بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیت داخلی.
- اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر، به‌طور خلاصه در موضوعات زیر قابل توضیح است:

۱. لزوم دستیابی به الگوی امنیت داخلی در چارچوب قلمرو سرزمینی؛
۲. تأکید بر بازدارندگی مقدم بر پیشگیری و مقابله در حوزه امنیت؛

۳. ضرورت تمرکز و ترجیح فراجا بر اقتدار غیرتهاجمی و نرم نسبت به اقتدار تهاجمی و سخت.

پیشینه

رادان (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی شناخت و تحلیل محیط امنیتی» معتقد است با وجود ارتباط وثیق و عمیق بین محیط امنیتی و فرآیند تدوین و تجویز راهبردهای امنیتی، چارچوب و الگوی خاص و مشخصی برای تحلیل و تبیین رابطه میان این دو وجود ندارد؛ از این رو، در پژوهش خود، با طرح این پرسش که چه ارتباطی میان محیط امنیتی یک کشور و راهبردهای امنیتی آن وجود دارد، تلاش کرده‌است تا ضمن ارائه یک الگوی تحلیلی در این زمینه، چارچوب روش‌شناختی مشخصی برای شناخت و تحلیل محیط امنیتی و ارتباط آن با راهبردهای امنیتی ارائه کند.

برجوهی فرد و محمدی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی راهبردی ارتقای مشروعیت حکومت اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های امام خمینی^(ع) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» مقوله ارتقای مشروعیت حکومت‌ها را یکی از مهم‌ترین مباحث حائز اهمیت در جهت اداره مطلوب حکومت دانسته‌اند که از دیرباز همواره مورد توجه ویژه روشنفکران و اندیشمندان علوم سیاسی و اجتماعی بوده‌است. طرح این موضوع از این حیث اهمیت دارد که کسب مشروعیت، تثبیت و تعمیق آن موجب استحکام و استمرار بخشی هر چه بیشتر حکومت می‌شود. آنها در پژوهش خود، اصول و مؤلفه‌های راهبردی ارتقای مشروعیت حکومت اسلامی مبتنی بر آرا و اندیشه‌های امام خمینی^(ع) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را بررسی کرده‌اند و یک الگوی راهبردی را در قالب پنج مضمون اصلی وحدت کلمه و همبستگی ملی، مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، اقتدار ملی و امنیت ملی و کارآمدی نظام سیاسی تشریح کرده‌اند.

متقی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «امنیت پیشگیرانه در فضای چندجانبه‌گرایی بین‌المللی» موضوعات امنیتی در سال‌های پس از جنگ سرد

تحت تأثیر نهادگرایی راهبردی را مورد بررسی قرار داده است. به عقیده وی، هرگونه تحول در ابزارهای امنیتی تأثیر خود را بر فرآیندها و سازوکارهای کنش بازیگران در محیط داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی به‌جا می‌گذارد و در سال‌های پس از جنگ سرد، نشانه‌هایی از چندجانبه‌گرایی بین‌المللی ظهور یافته‌است که در الگوی کنش دولت‌ها، نهادهای امنیتی و پلیس به‌چشم می‌خورد. پلیس بین‌الملل نیز در شرایط چندجانبه‌گرایی امنیتی تلاش دارد تا وظایف و اهداف خود را در راستای احساس امنیت و همچنین، ایجاد زمینه‌های اجتماعی کنش بدون خشونت سازماندهی کند. در عصر نهادگرایی و چندجانبه‌گرایی بین‌المللی، مهم‌ترین دغدغه نهادها و سازمان‌های بین‌المللی از جمله پلیس بین‌الملل آن است که زمینه‌های لازم را برای چندجانبه‌گرایی امنیتی به‌وجود آورد. اگرچه اینترپل در زمره سازمان‌های پلیسی با اهداف امنیت‌ساز در سطح بین‌المللی محسوب می‌شود اما نهادهای بین‌المللی فراگیر، به‌ویژه شورای اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل، در تلاش‌اند تا کمیته‌هایی را برای کنترل سازوکارهای اجرایی گروه‌های تبهکار و مافیا به وجود آورند. هدف اصلی در این خصوص آن است که امنیت‌سازی دارای ماهیتی پیشگیرانه باشد؛ یعنی زمینه‌های اجتماعی و سازمانی کنترل جرایم بین‌المللی به‌عنوان محور اصلی برنامه‌ریزی امنیت اجتماعی موردتوجه کشورها و نهادهای بین‌المللی امنیتی از جمله اینترپل قرار گیرد. در این مقاله، از رهیافت نهادگرایی بین‌المللی برای تبیین امنیت پیشگیرانه در فضای چندجانبه‌گرایی بین‌المللی استفاده می‌شود. در این فرآیند، پلیس دارای نقش اجتماعی بوده و در نتیجه، لازم است که زمینه‌های کنترل اجتماعی در چارچوب امنیت پیشگیرانه و از طریق چندجانبه‌گرایی بین‌المللی در دستور کار قرار گیرد. مفروض مقاله آن است که در سال‌های پس از جنگ سرد، جرایم سازمان‌یافته و نیروهای گریز از مرکز، زمینه شکل‌گیری جرایم سازمان‌یافته و نیروهای گریز از مرکز در حوزه‌های مختلف جغرافیایی را اجتناب‌ناپذیر کرده‌است. سؤال اصلی مقاله بر این موضوع تأکید دارد که در سال‌های پس از جنگ سرد، مقابله با تهدیدها و جرایم امنیتی در چه فرآیندی انجام می‌گیرد. طبق فرضیه مقاله، در فضای

چندجانبه‌گرایی بین‌المللی در سال‌های پس از جنگ سرد، جرایم امنیتی را می‌توان در قالب امنیت پیشگیرانه کنترل کرد.

رابرتز براد^۱ (۲۰۱۳) در مقاله «بازدارندگی و ثبات راهبردی گسترده در شمال شرق آسیا» معتقد است که یک محیط امنیتی تغییر یافته و در حال تغییر، در شمال شرق آسیا با نقش بازدارندگی گسترده ایالات متحده و الزامات ثبات استراتژیک در قرن بیست و یکم ایجاد کرده است. پیشرفت مداوم کره شمالی در توسعه موشک‌های دوربرد و تسلیحات هسته‌ای، چالش‌های جدیدی را با خود به همراه دارد؛ همان‌طور که پیشرفت در نوسازی نظامی و نقش نظامی برجسته منطقه‌ای فزاینده چین نیز چنین است. مطابق این پژوهش، دولت اواما یک استراتژی سه بخشی را پی گرفته است که شامل تقویت جامع معماری بازدارندگی منطقه‌ای، حفظ ثبات راهبردی با چین (و روسیه) و همکاری با متحدان برای تحقق این اهداف است. این تحلیل در همه کشورهای ذی‌نفع می‌تواند به ایجاد بینش‌های جدید مورد نیاز برای پیشبرد اهداف این سیاست کمک کند.

اوسینگا و سویجز^۲ (۲۰۲۰) در نشست مطالعات بررسی سالیانه نظامی در هلند بازدارندگی در قرن ۲۱، در پاسخ به این سوال که «آیا بازدارندگی هسته‌ای یک تضمین یا تهدیدی برای ثبات راهبردی است؟» معتقدند که در ادبیات اخیر، به عواملی که از بیرون بر بازدارندگی و ثبات هسته‌ای تأثیر می‌گذارند، توجه زیادی شده است: سیستم‌های دفاع موشکی جدید، سلاح‌های دوربرد غیرهسته‌ای (متعارف)، نفوذ کشورهای هسته‌ای جهان سوم و در آستانه دستیابی، سلاح‌های فضایی و اخیراً تهدیدهای سایبری. این عوامل جدید بازدارندگی هسته‌ای، روابط راهبردی بین روسیه و ایالات متحده را در اذهان عمومی به یک گوشه سوق داده است؛ با این حال، تغییرات خطرناکی در حال وقوع است. این مقاله به بررسی علل واقعی و خیالی وضعیت کنونی و پیشنهاد راه‌های بالقوه برای کاهش تنش پرداخته و نتیجه می‌گیرد که

---

1. Roberts Brad
2. Osinga & Sweijs

بازدارندگی هسته‌ای می‌تواند به عنوان یک ستون امنیت بین‌المللی با یک شرط حیاتی همراه با مذاکرات و توافق‌های مربوط به محدودیت، کاهش و عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای در نظر گرفته شود. بدون چنین بررسی‌هایی، بازدارندگی هسته‌ای از بین می‌رود و به رقابت تسلیحاتی بی‌پایان دامن می‌زند، قدرت‌های بزرگ را در هر بحران جدی به آستانه جنگ هسته‌ای می‌رساند و گاهی اوقات، خود پویایی بازدارندگی هسته‌ای می‌تواند به یک رویارویی دامن بزند.

مبانی نظری

امنیت داخلی: به وضعیتی گفته می‌شود که در آن، سازمان یا حکومت و مناسبات درونی آن، ضمن اطمینان از استمرار بقا، از تهدیدها و خطرات بالفعل و قریب‌الوقوع مصون بوده و نسبت به موجودیت خود، احساس ناامنی و خطر نداشته باشد (زمانی، ۱۳۹۰: ۳۹).

امنیت داخلی اصطلاحی است که در مقابل امنیت خارجی طرح شده است و شاخص تفکیک آن، مرزهای جغرافیایی است؛ بدین معنا که ایجاد وضعیت ایمن در قلمرو جغرافیایی ملت - کشور در حیطة معادلات و مطالعات امنیت داخلی قرار دارد و ملاحظات خارج از آن، که بر مطالعات و راهبردهای یک دولت در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی قرار دارد، به امنیت خارجی اختصاص می‌یابد. با این تقسیم‌بندی مشخص می‌شود که امنیت عمومی بخشی از امنیت داخلی است که فقط شامل روابط بین افراد، نهادهای مدنی و بوروکراسی دولتی است؛ حال آنکه امنیت داخلی طیف متنوعی از موضوعاتی چون هویت اجتماعی و گسست‌های اجتماعی را دربرمی‌گیرد (مرادیان، ۱۳۹۱).

در تعریفی دیگر، امنیت داخلی عبارت است از تأمین و حفظ مجموعه‌ای از امنیت از سطوح فردی، اجتماعی و گروه‌ها و نیازهای اولیه امنیتی مردم در پهنه کشور؛ اعم از حراست از حدود و ثغور سرزمین و مبارزه با تروریسم و ضد انقلاب به منظور حفظ ثبات، آسایش و انتظام ملی (عزیزی، ۱۳۹۸: ۲۳).

بازدارندگی: اساس بازدارندگی بر پیشگیری و بر پایه تهدید به مجازات و ممانعت قرار دارد. تهدید به مجازات زمانی صورت می‌گیرد که «الف» سعی می‌کند به «ب» بفهماند که اگر به انجام عمل خاصی ادامه دهد، «الف» با از

بین بردن دارایی‌های با ارزش «ب» واکنش نشان خواهد داد. بر این اساس، آنچه ممکن است باعث بازدارندگی شود، ترس «ب» از عملی شدن تهدید «الف» در صورت اقدام است. اگر «ب» بدون توجه به تهدید «الف» کار خود را انجام دهد، بازدارندگی شکست خورده است. هدف از بازدارندگی بر پایه تهدید به مجازات، القای این پیام به طرف مقابل است که اقدام او هزینه دربر خواهد داشت و هزینه آن بیشتر از سودی است که به دست خواهد آورد و برای این منظور، باید ضد تهدید «الف» آنقدر کارساز باشد که بتواند در برابر تهدید «ب» موازنه ایجاد کند (بلیس^۱، ۱۳۸۳).

در تعریف دیگر، بازدارندگی به معنی منع و توقیف کردن است؛ به عبارتی، به پیشگیری از انجام عملی به سبب ترس، وحشت، تهدید و ترور اطلاق می‌شود. بازدارندگی دارای یک اثر روانی بر دشمن است که او را از اندیشه حمله یا شروع به جنگ باز می‌دارد. این نوع تهدید باید حاوی پیامی صریح باشد و آن پیام باید تهدید به رنج و آسیب را انتقال دهد (عسگرخانی، ۱۳۷۷).

اگر بازدارندگی از طریق سلاح‌های سنتی و غیرهسته‌ای انجام گیرد، آن را بازدارندگی متعارف گویند؛ به عبارتی، در بازدارندگی متعارف، تهدید به رنج از طریق سلاح‌های متعارف صورت می‌گیرد؛ برعکس، اگر تهدید به رنج از طریق سلاح‌های هسته‌ای انجام گیرد، آن را بازدارندگی هسته‌ای گویند. از آنجا که درد و رنج سلاح‌های هسته‌ای شدیدتر از سلاح‌های متعارف است، پس تهدید به آسیب‌رسانی از طریق سلاح هسته‌ای آثار بازدارندگی بیشتری خواهد داشت (اشنایدر، ۲۰۱۸).

در تعریف عملیاتی بازدارندگی باید گفت که به هرگونه پیش‌کنشگری و کنشگری که با تهدید به تلافی، ارباب، اداره ذهن حریف و با ارائه اطلاعاتی درباره اعتبار و توانایی مقابله خودی در برابر رقیب یا دشمن بر اساس عقلانیت و با محاسبه هزینه - فایده او را اقناع یا دچار شک و تردید نموده و از طرح، برنامه و راهبرد خود منصرف نماید، بازدارندگی نامیده می‌شود. هرگاه بازدارندگی با توسل به ابزارها و تاکتیک‌های مبتنی بر قدرت سخت در دستور

کار قرار گیرد، این بازدارندگی را بازدارندگی تهاجمی و هرگاه با توسل به مؤلفه‌های قدرت نرم صورت گیرد، آن را بازدارندگی غیرتهاجمی گویند (عزیزی، ۱۳۹۸).

بازدارندگی روانی: بازدارندگی تنها در چارچوب قدرت سخت‌افزاری معنایابی نمی‌شود و جنبه‌های روانی بازدارندگی نیز بسیار حائز اهمیت هستند. بازدارندگی مبتنی بر تبادل نظر صریح است؛ به گونه‌ای که برخوردی رخ ندهد (عسگری و ترابی، ۱۳۹۲). نظریه بازدارندگی در صدد است تا با افزایش هزینه، بر محاسبه‌های راهبردی رقیب تأثیر گذارد (سیف‌زاده، ۱۳۷۶).

هنری کسینجر^۱ - وزیر خارجه اسبق آمریکا - معتقد است که هرچند بازدارندگی سیاست مسلط نظامی است، اما بیش از هرچیز وابسته به معیارهای روانی است. در این سیاست تلاش می‌شود تا تصویر خطرهای تحمل‌ناپذیر، طرف مقابل را از ارتکاب عمل بازدارد و پیروزی این سیاست بستگی دارد به آگاهی کامل از محاسبه‌های طرف مقابل نسبت به جدی‌گرفتن حيله شما (مشیرزاده، ۱۳۸۰). به بیان دیگر، بازدارندگی، مجموعه تدابیر و اقدام‌های راهبردی و راه‌کنشی (تاکتیکی) و توانایی‌های دفاعی است که موجب ترس دشمن می‌شود و او را از شروع جنگ، توسعه میدان نبرد و ارتقای سطح جنگ بازمی‌دارد. بر این اساس، بازدارندگی همه‌جانبه، حداکثر استفاده از توانمندی‌های بالقوه و بالفعل کشور در تمامی مؤلفه‌های قدرت ملی به منظور ایجاد ترس در دشمن و پیشگیری از جنگ، توسعه و گسترش آن و مقابله با هرگونه تهدید دشمن است (قنبری جهرمی، ۱۳۹۴).

درحقیقت، تأمین توان بازدارندگی به حفظ توان مؤثر انتقام‌گیری به‌وسیله ضربه دوم بستگی دارد؛ به عبارتی، یک کشور برای اطمینان از سیاست بازدارندگی، باید از توان ضربه دوم خود برای تضمین بقای خویش و شکست طرف مقابل از سوی دیگر، آسوده‌خاطر باشد (لطفیان، ۱۳۷۶). طبق یک نظر، الگوهای بازدارندگی به دو شکل متقارن و نامتقارن وجود دارند. بازدارندگی متقارن بر اساس توازن قدرت یا موازنه فیزیکی قدرت صورت می‌گیرد؛

1. Henry Kissinger

در صورتی که در بازدارندگی نامتقارن، موازنه وحشت اساس توازن خواهد بود (باقری و همکاران، ۱۳۹۴).

بازدارندگی به‌عنوان بنیادین‌ترین سامانه واپایش (کنترل) در سیستم بین‌المللی، باید از راه هم‌کنشی با محیط، به‌طور پیاپی خود را پاسداری و تجدید کند. افزون بر این، خودسازی همیشگی دربرگیرنده توانایی شکل‌گیری ساختارهای جدید، الگوهای جدید رفتاری و سازوکار جدیدی است که خودسازماندهی نامیده می‌شود. این موضوعات نشان‌دهنده چرایی شگفت‌زده‌شدن پژوهشگران روابط بین‌الملل از ناکارآمدی بازدارندگی کلاسیک است. از سوی دیگر، افزون بر دگرگونی سیستم بین‌الملل از خطی به غیرخطی، سیستم بازدارندگی آن‌چنان که در ادبیات غربی مفهوم‌سازی شده‌است، فقط دارای کارکردی تک‌بعدی است و برای مانایی قدرت‌های بزرگی تدارک دیده شده‌است که به قدرت هسته‌ای دست یافته‌اند. غیرخطی‌شدن سیستم بین‌الملل، قدرت مانور کشورها را که در سطوح گوناگون هرم قدرت قرار گرفته‌اند، دگرگون کرده‌است.

امواج بازدارندگی: به‌عقیده جرویس^۱ (۱۹۷۹) سه مرحله در تکامل نظریه بازدارندگی قابل‌شناسایی است. موج اول و دوم به‌عنوان نظریه بازدارندگی کلاسیک نام‌گذاری شده‌اند که بر روابط بین کشورهای هسته‌ای متمرکز هستند. موج دوم نظریه بازدارندگی در اوایل دهه ۱۹۷۰ پایان یافت. موج سوم بر زمان و چگونگی شکست بازدارندگی متمرکز است و با تمرکز بر اهداف دولت‌ها و زمینه‌های رفتار آنها، عنصر سیاسی اساسی‌تری را معرفی می‌کند. لوپوویسی^۲ (۲۰۱۱) موج چهارم بازدارندگی را نشان داد که در آن، تهدیدهای نوپدید در ادبیات غربی روابط بین‌الملل مانند تروریسم، کشورهای سرکش و درگیری‌های قومی مورد تأکید قرار می‌گیرند. طبق استدلال پری‌یور^۳ (۲۰۱۸) انعطاف‌پذیری یا جهندگی، شاخص موج پنجم در تکامل بازدارندگی است (قاسمی، ۱۴۰۰).

1. Jervis
2. Lupovici
3. Prior

بازدارندگی غیرخطی: بازدارندگی باید محیط راهبردی نوین را به‌عنوان یک محیط پیچیده، پویا و غیرخطی درک کند. سیستم بازدارندگی غیرخطی، دارای ویژگی‌هایی از جمله علیت بازگشتی، حلقه‌های بازخورانی، وابستگی حساس، نوپدیدگی، غیرقابل پیش‌بینی بودن، خودساماندهی، تغییرات تکاملی، نظم شاخه‌ای، چندپیکری بودن سیستم و ساخت شبکه چندلایه‌ای است. در الگوی رابطه‌ای از بازدارندگی غیرخطی، تأکید بر سه پرسمان از جمله تولید، گذار و کاربرد قدرت است. یکی از مباحث اساسی در این الگو، نحوه عملکرد آن است. قدرت و تبدیل آن به تهدید، پویایی اساسی در این‌گونه از بازدارندگی است. بازدارندگی کلاسیک مبتنی بر نظریه‌های ساختاری است. این فرض وجود دارد که توازن تهدیدهای مرتبط با ترس از جنگ‌افزارهای هسته‌ای، مانع از وقوع جنگ می‌شود. آنچه در این پرسمان مشهود است، مسئله قدرت و تعریف ساختار است. در نظریه پیچیدگی در روابط بین‌الملل، پنداره قدرت متفاوت از سبک کلاسیک تعریف شده‌است. مرکزیت، مفهومی است که تعریف قدرت و ساختار را در سیستم بین‌المللی گسترش داده‌است. این امر با دگرگونی پنداره قدرت ملی و جایگزینی آن با قدرت شبکه‌ای بر ساختار سیستم تأثیر می‌گذارد. قدرت شبکه‌ای مبتنی بر موقعیت واحد در شبکه است. در این میان، درجه ورودی و خروجی ارتباطات، میانگی و نزدیکی واحدها دارای اهمیت زیادی است. بر این اساس، دینامیک قدرت به‌صورت سیستمی کار می‌کند و قدرت دولت‌ها برآمده از انزوا نیست بلکه ناشی از نحوه هم‌کنشی آنها با دیگران و موقعیتی است که از چنین روابطی ناشی می‌شود و پیوند ارتباطی بین آنها و محیط ساختاری شبکه، فرصت‌هایی را برای دولت‌ها یا تنگناهایی برای اقدامات فردی آنها ایجاد می‌کند (قاسمی، ۱۴۰۰).

امروزه، نوع تازه‌ای از بازدارندگی، جایگزین رژیم بازدارندگی دوران جنگ سرد با مرکزیت اروپا شده‌است که در آن تهدیدهای منطقه‌ای که مهم‌ترین آنها زرادخانه‌های هسته‌ای است، با ملی‌گرایی، مذهب، انتخاب‌های سیاسی و حساسیت‌های ژئوپلیتیک و مواردی از این دست، ترکیب شده‌است و آرایه‌های

ماتریس جدید بازدارندگی در قرن بیست‌ویکم را تشکیل داده‌است (کیمبالا^۱، ۲۰۱۵).

با تغییر معادله بازدارندگی از قدرت سخت نظامی به دیگر ابعاد قدرت در نظم نوین جهانی، ابزار اعمال کنترل نیز تغییر یافته‌است. طبق استدلال هاف^۲ نظریه بازدارندگی باید گستره مطالعاتی خود را تا حد بررسی ابزارهای بازدارنده‌ای که توجه به ابزارهای نظامی، باعث از قلم افتادن آنها شده‌است، گسترش دهد (فریدمن^۳، ۱۳۸۶: ۱۵۸). اکنون آمریکا با تمرکز بر اصل هم‌وزن‌سازی مسائل امنیتی و اقتصادی (به‌این‌معنی‌که با فشار بر مردم، آنها گزینه اقتصادی را بر امنیت ترجیح دهند)، استفاده از گزینه قدرت ساختاری خود و تحریم‌های اقتصادی کشور هدف را سرلوحه اقدامات بازدارنده خود قرار داده‌است.

در این شرایط نامتقارن، امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به الگوی دقیق‌تری از بازدارندگی در پاسخ به تهدیدهای خود نیاز دارد که فقط بر مؤلفه نظامی بازدارندگی متمرکز نشده باشد. به بازدارندگی نمی‌توان به چشم بازدارندگی وجودی جنگ سرد و نظریه‌ای برای بقا نگریست بلکه این الگو باید بتواند بستری برای توسعه و رشد اقتصادی داخلی در برابر تحریم‌های مختلف و امنیت و استقلال خارجی باشد.

تهدیدهای امنیت داخلی و خارجی: در برخی موارد، منبع تهدید خارج از محیط تهدیدشونده قرار دارد؛ به‌طورمثال، چنانچه محیط مفروض خارج از کشور باشد، تهدید نظامی کشور همسایه یک تهدید خارجی تلقی می‌شود (عساریان‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۱). بر این مبنای پیشگیری از بحران‌های سیاسی، اجتماعی و جبران آثار آن، برعهده امنیت داخلی است. امنیت داخلی از یک‌سو، ناظر بر عملکرد سازمان، قدرت کنترل تحولات اجتماعی و ازسوی دیگر، عهده‌دار مدیریت مناسبات قدرت میان دولت و مردم و برخورد با عوامل محل امنیت است.

-
1. Kimbala
  2. Haff
  3. Freedman

امنیت داخلی در ایفای نقش کنترل دولتی، بر پایه نظارت سامانه‌های امنیتی، بر بازیگران مختلف در جامعه و شبکه روابط قدرت شکل می‌گیرد تا نه تنها به توانمندی، نمایندگی و اقتدار دولت تعرض نشود بلکه نوعی اطمینان خاطر در دولت ایجاد شود (بلندیان، ۱۳۹۱).

علی ربیعی در کتاب مقدمه‌ای بر نظریه‌های امنیت ملی در جهان، معتقد است که نیل به توسعه و رهایی از وضعیت «توسعه نیافتگی» تنها گزینه‌ای است که می‌تواند به افزایش ضریب ایمنی این کشورها با کم‌ترین هزینه ممکن سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کمک نماید (ربیعی، ۱۳۸۳).

تهدید برضد امنیت ملی را می‌توان به تهدیدهای خارجی و داخلی تقسیم کرد؛ اما باید یادآور شد که گاهی مرزبندی بین تهدیدهای خارجی و داخلی و تعیین اینکه کدام تهدید دقیقاً داخلی یا خارجی است، کار دشواری است؛ زیرا اغلب این دو تهدید با یکدیگر پیوند خورده‌اند و گاهی تهدید داخلی (مانند وابستگی اقتصادی) مورد بهره‌برداری خارجی قرار گرفته و از حالت صرفاً داخلی بیرون می‌آید (روشندل، ۱۳۸۷). مفهوم تهدید داخلی بسیار نزدیک به مفهوم آسیب است. آسیب (مانند تهدید) می‌تواند در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، زیستی، امنیتی و مانند آنها شکل گیرد (هزار جریبی و بلندیان، ۱۳۸۵).

ادبیات پلیسی حاکی از آن است که رویدادهای تروریستی ۱۱ سپتامبر عملکرد و سازماندهی پلیس در ایالات متحده را به شکل قابل توجهی تغییر داد. «مسئلاً، مهم‌ترین تغییر مربوط به فدرال‌سازی مؤسسات پلیس شهری است. آنچه به طور سنتی به‌عنوان پلیس محلی یا ایالتی تعریف می‌شد، در نظر گرفتن مأموریتی است که از نظر تاریخی برای مؤسسات فدرال محفوظ خواهد بود» (گریلو، به نقل از پوتر و کاپلر، ۲۰۱۱).

از تلفیق دو تقسیم‌بندی یادشده به دو تقسیم‌بندی جدید در رابطه با تهدیدهای امنیتی در بُعد نرم می‌رسیم: تهدیدهای نرم داخلی و تهدیدهای نرم خارجی.

تهدیدهای نرم: تهدیدهای داخلی همواره در سخنان امام خمینی^(ع) و مقام معظم رهبری^(مدظله) بیشتر از تهدیدهای خارجی مورد تأکید قرار گرفته‌اند.

بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، تهدیدهای امنیت داخلی را همیشه بزرگ‌تر از تهدیدهای خارجی تلقی می‌کردند: «آسیب از داخل خود آدم است، داخل خود ملت و کشور بر ما وارد می‌شود و بر شما. از خارج هیچ ترسی نداشته باشید، از داخل خودمان بترسید» (صحیفه نور، ۱۲: ۹۵) و «... از خارج نترسید! تا داخل آسیبی نبیند، از خارج نباید ترسید، از داخل بترسید... آنها می‌دانند که از چه راه باید یک کشوری را به تباهی بکشند. آنها می‌دانند که باید از راه خود حکومت، از راه خود دولت، از راه خود مجلس، از راه خود اینها، این کارها را انجام بدهند» (صحیفه نور، ۱۶: ۴۴۶) و «نسل امروز، ملت، کشور، مسئولان، حکومت و نظام خود را همیشه آزاد، سربلند، مستقل و عزیز می‌بیند؛ همه نمادهای کشور را دارای نشانه‌های استقلال دیده و به خود می‌بالند؛ این نسلی است که از تهدید دشمن نمی‌هراسد؛ لذا این تهدیدها برای کشور خطر جدی است. خطر جدی برای کشور عبارت است از آن مسائل که ما به دست خودمان به وجود آوریم. ایجاد اختلاف، ایجاد بی‌ایمانی، ایجاد ناامیدی نسبت به آینده، القای وجود اختلاف و دوئیت، القای احساس ضعف در مقابل دشمن - که بعضی‌ها متأسفانه از روی نادانی یا غرض‌ورزی این کارها را می‌کنند - احساس ناتوانی در مسئولان کشور - که بعضی این احساس را عملاً و بعضی قولاً ترویج می‌کنند - برای کشور منشأ خطر است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۱/۹).

به‌منظور طراحی الگوی امنیت داخلی، ضروری است نخست برخی رهیافت‌ها و مکاتب امنیت مورد بررسی قرار گیرد؛ زیرا رهیافت‌ها و مکاتب امنیتی، پنجره‌هایی به شیوه مدیریت امنیتی جوامع هستند که ما را با رویکردهای مختلف امنیتی در جهان آشنا می‌کنند. برخی صاحب‌نظران همانند باری بوزان، مطالعات راهبردی را زیرمجموعه مطالعات امنیتی و مطالعات امنیتی را نیز زیرمجموعه مطالعات روابط بین‌الملل می‌دانند. هر یک از نظریه‌های روابط بین‌الملل، تعریف به‌خصوصی از مفهوم امنیت ارائه داده‌اند که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. **رهیافت رئالیست‌ها:** رهیافت رئالیستی یکی از قدیمی‌ترین نگرش‌های پدیدآمده در عرصه توضیح و تبیین مسائل بین‌المللی است و هنوز نیز در میان سایر رهیافت‌های موجود، از جایگاه مناسب و درخوری برخوردار می‌باشد. رئالیست‌ها در مجموعه نگرش‌های خردگرا و تشریح‌کننده وضع موجود قرار دارند و کمتر به پیش‌بینی دل‌خوش داشته‌اند. این نکته از آموزه‌های بنیان‌گذار رئالیسم تاریخی است و به‌دنبال آن، تأکید بر تعامل میان قدرت و اخلاق (به‌معنای به‌خدمت‌گرفتن اخلاق توسط قدرت)، رضایت و اجبار، قدرت و اقلان، از اصول مورد تأکید مبلغ معاصر آن محسوب می‌شود.

۲. **رهیافت امنیتی لیبرالیسم:** مبانی مطالعات امنیتی لیبرالیست‌ها - برخلاف رئالیست‌ها که مبتنی بر جنگ است - بر صلح متکی است. لیبرالیست‌ها با وجود آنکه مانند رئالیست‌ها بر هرج‌ومرج‌گونه بودن نظام بین‌الملل تأکید دارند، اما این وضعیت را غیرقابل اجتناب نمی‌دانند. آنها برخلاف رئالیست‌ها، جنگ را غیرقابل اجتناب قلمداد نمی‌کنند و آن را واقعیت نظام بین‌الملل تلقی نکرده و در انکار سودمندی جنگ استدلال می‌کنند و بر این باورند که برنده میدان جنگ، پیوسته از سوی پیامدهای بلندمدت جنگ تهدید می‌شود.

۳. **رهیافت کپنهاگ:** نظریه‌پردازان این مکتب افرادی همچون مک‌سوئینی، ال‌ویور و باری‌بوزان هستند. هرچند که باری‌بوزان^۱ - از بنیان‌گذاران این مکتب - خود را وابسته به مکتب انگلیسی روابط بین‌الملل معرفی می‌کند؛ مکتبی که بر جامعه بین‌الملل، جامعه جهانی، تکثرگرایی و اهمیت نهادها و کاربرد نظریه‌ها در فهم سیستم بین‌المللی تأکید دارند. بوزان معتقد است که مکتب کپنهاگ در باب فهم روابط بین‌الملل از روش‌های رئالیستی بهره‌جسته و پیرامون کاربرد نظریه چندبعدی و جامعه بین‌المللی جهت فهم ساختار معاصر جامعه بین‌المللی و نقش قدرت‌های بزرگ کوشش می‌کند. از جمله مفاهیم مهم این مکتب،

امنیتی ساختن و امنیت منطقه‌ای است که بوزان آن را مرکز ثقل علمی این مکتب می‌داند (بوزان، ۲۰۰۶).

۴. **رهیافت امنیتی جهان سوم:** نظریه‌پردازی و مطالعات امنیتی در خصوص جهان سوم، در دوران جنگ سرد ظاهر شد و هسته اولیه این فعالیت، بررسی مطالعات رئالیستی امنیت و میزان انطباق آن با مسائل جهان سوم بود. نظریه‌پردازان جهان سوم و دیگر نظریه‌پردازان فعال در مسائل امنیتی جهان سوم، رهیافت امنیتی رئالیستی را کمتر قابل‌تعمیم به جهان سوم می‌دانستند و معتقد بودند که بررسی مسئله امنیتی جهان سوم نیازمند نظریه‌پردازی و مطالعات مستقل‌تری است (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۳).

محمد ایوب نیز یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان امنیتی جهان سوم است و معتقد است که نه مفاهیم جنگ سرد و نه نظریات پس از آن، به شکل مطلوبی به مسئله امنیت در جهان سوم نپرداخته است. وی همچنین، وضعیت نامناسب امنیتی در جهان سوم را بیشتر مرتبط با فرآیند شکل‌گیری دولت در این کشورها می‌داند (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۳).

۵. **رهیافت امنیتی سازه‌انگاران:** مطالعات امنیتی سازه‌انگاران مربوط به نویسندگان و متفکرانی مانند امانوئل آدلر، مایکل بارنت، پیتز کاتزنشتاین و الکساندر ونت می‌باشد. مطالعات امنیتی سازه‌انگاران بر دو فرضیه عمده بنا شده است: اول آنکه، ساختارهای اساسی سیاست بین‌الملل ساخته و پرداخته ساختارهای اجتماعی است و دوم آنکه، تغییر تفکر در خصوص روابط بین‌الملل می‌تواند منجر به بهبود وضعیت امنیت بین‌الملل گردد. این فرض بدان معناست که چنانچه تفکر ما تغییر نماید، وضعیت امنیتی نیز تغییر خواهد کرد (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۳).

۶. **رهیافت امنیتی فراساختارگرایان:** در نیمه دوم دهه ۸۰م. روابط بین‌الملل شاهد حضور فراساختارگرایی بود. کتاب‌ها و مقالات نویسندگانی چون جیمز دیردیرین (۱۹۸۷)، میخائیل شاپیرو (۱۹۸۸)، ریچارد اشلی (۱۹۸۷)، آر.بی. جی. والکر (۱۹۸۷)، دیوید کمپل (۱۹۹۲) و بردلی کلاین

(۱۹۹۴) فراهم‌کننده ادبیات این رهیافت بوده‌است. این افراد با تأکید بر تنوع الگوهای موجود بر این باور بودند که آنچه در عرصه سیاست بین‌الملل اهمیت دارد و واقعیت را شکل می‌دهد، عقلانیت نظریه‌ها است. تأکید بر نظریه به‌جای واقعیت و عدم اعتقاد به جدایی عینیت از ذهنیت، منجر به پذیرش امنیت به‌عنوان یک مفهوم ذهنی در برابر امنیت به‌عنوان یک مفهوم عینی نزد فراساختارگرایان شده‌است (تاجیک، ۱۳۸۶).

۷. **رهیافت امنیتی انتقادی:** رهیافت انتقادی از هستی‌شناسی و شناخت‌شناسی مستقلی نسبت به مطالعات امنیتی سنتی برخوردار است و اصولاً از این جهت، رو در روی آنان قرار دارد. نگرش نسبت به جهان، راه‌های شناخت و کسب معرفت، نظریه و رابطه آن با عمل، از جمله مواردی است که در چارچوب آن، اصول و مبانی مطالعات امنیتی انتقادی تشریح می‌شود (تاجیک، ۱۳۸۶).

۸. **رهیافت امنیتی فمینیستی:** فمینیست‌ها با طرح این مسئله که مطالعات امنیتی تاکنون بر بنیان و شالوده مردسالارانه استوار بوده و نقش زنان در آن نادیده گرفته شده‌است، کل مطالعات و نظریه‌های امنیتی را زیر سوال می‌برند. آنها به دنبال آن هستند که با وارد کردن مقوله جنسیت در تعریف و شناخت تمامی روابط داخلی یا خارجی، چشم‌اندازی جدید از معادلات امنیتی ترسیم کنند که در آن مسئله جنسیت فقط یک بُعد یا یک محور از دیگر ابعاد امنیت نباشد، بلکه بنیان مطالعات امنیتی به‌صورت ترکیبی از جنسیت مردان و زنان شکل گیرد (تاجیک، ۱۴۰۱).

اصول حکمرانی خوب^۱

یکی از راه‌های توسعه و تعمیم امنیت و مردمی‌سازی آن، توسل به شیوه‌های حکمرانی خوب است که اصول آن از نظر سازمان ملل عبارت است از مشروعیت، هدایت و رهبری، عملکرد، پاسخ‌گویی و انصاف (نایر وود و همکاران، ۲۰۱۳) که شاخص‌های آن در جدول ۱ ارائه شده‌است:

جدول ۱. پنج اصل حکمرانی خوب

اصول حکمرانی خوب	اصول پنج‌گانه حکمرانی خوب برنامه توسعه سازمان ملل
مشروعیت و شنیدن (صدای مردم)	مشارکت: صدای تمامی مردان و زنان جامعه برای تصمیم‌سازی چه به‌طور مستقیم و چه از طریق مؤسسات واسطه‌ای که این نیت را ارائه می‌کنند، باید شنیده شود. چنین مشارکت گسترده‌ای، آزادی اجتماعات و سخنرانی را فراهم می‌نماید و ظرفیت‌های مشارکت را ایجاد می‌کند. اجماع‌گرایی: حکمرانی خوب واسطه منافع متنوعی برای رسیدن به یک اجماع گسترده بر اساس رسیدن گروه‌ها به بهترین منافع، در مکان مناسب بر اساس سیاست‌ها و اصول مرتبط است.
هدایت و رهبری	چشم‌انداز راهبردی: رهبران و جامعه (مردم) دارای چشم‌انداز وسیع و درازمدت در مورد حکمرانی خوب و توسعه انسانی و به‌موازات آن، ملزومات چنین توسعه‌ای هستند و همچنین، درک پیچیدگی‌های تاریخی - فرهنگی و اجتماعی برای چنین چشم‌اندازی، در حکم اساس و پایه است.
عملکرد	مسئولیت‌پذیری: مؤسسات و فرآیندها باید برای خدمت به همه ذی‌نفعان تلاش کنند. اثربخشی و بهره‌وری: فرآیندها و مؤسسات نتایجی را به بار می‌آورند که بهترین استفاده را از منابع در مواجهه با نیازها به‌دست آورند.
پاسخ‌گویی	پاسخ‌گویی: تصمیم‌گیران حکومتی باید در بخش‌های خصوصی و سازمان‌های جوامع مدنی در برابر جامعه و همچنین، ذی‌نفعان رسمی پاسخ‌گو باشند. این پاسخ‌گویی بسته به نوع سازمان، خواه تصمیم داخلی باشد خواه خارجی، متفاوت است. شفافیت: شفافیت از جریان آزاد اطلاعات ایجاد می‌شود. فرآیندها، مؤسسات و اطلاعات به‌طور مستقیم در دسترس کسانی است که با آن مرتبط هستند و باید اطلاعات کافی برای درک و رصد آن فراهم شود.
انصاف	برابری (مساوات): تمامی مردان و زنان برای ارتقا یا حفظ رفاه (خود) از فرصت برابر برخوردارند. اجرای قانون: چارچوب (قوانین) قضایی باید خیرخواهانه بوده و منصفانه اجرا شود؛ به‌ویژه قوانین مرتبط با حقوق انسان‌ها.

سطح‌بندی کلیدواژه‌های امنیت و بازدارندگی از منظر مقام‌معمز رهبری (مدظله العالی)

در فرمایشات رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) در مجموع، ۱۳۰ کلیدواژه در مورد امنیت قابل رویت است که ۶۶ مورد از آن، خطاب عام (نیروهای مسلح و سایر سازمان‌های مرتبط با حوزه امنیت غیر از فراجا) و ۸۷ مورد از آن، خطاب خاص (فقط فراجا) است. در خصوص بازدارندگی، اقتدار و قدرت ملی در فرمایشات ایشان در مجموع، ۱۷۵ کلیدواژه قابل رویت است که ۷۱ مورد از آن، خطاب عام (نیروهای مسلح و سایر سازمان‌های مرتبط با حوزه امنیت غیر از فراجا) و ۷۰ مورد از آن، خطاب خاص (فقط فراجا) است. در خصوص پیشگیری نیز در سخنان معظم‌له، در مجموع، ۱۲ کلیدواژه وجود دارد که ۵ مورد از آن، خطاب عام (خطاب به نیروهای مسلح و سایر سازمان‌های مرتبط با حوزه امنیت غیر از فرماندهی انتظامی) و یک مورد از آن، خطاب خاص (فقط فراجا) است.

در گام بعدی، در مطالعات تطبیقی امنیت داخلی ۱۱ کشور (پاکستان، ایالات متحده آمریکا، نروژ، جامعه اروپا، فرانسه، انگلیس، امارات متحده عربی، ترکیه، عربستان سعودی، عراق، افغانستان و هندوستان) رویکردها و راهبردهای این کشورها و عمده تغییرات و اختیارات متأثر از پیامدهای پس از حوادث ۱۱ سپتامبر در ساختار امنیت داخلی آنها مورد مطالعه قرار گرفت که برخی از مهم‌ترین اشتراکات در رویکردها به قرار زیر است:

۱. ایجاد تغییرات بنیادی در قانون پلیس؛
۲. تصویب قانون امنیت داخلی جدید یک ماه بعد از حملات ۱۱ سپتامبر در آمریکا؛
۳. تصویب قانون میهن‌پرستی توسط دولت آمریکا در سال ۲۰۰۱؛
۴. تعیین معاون رئیس‌جمهور به‌عنوان مسئول واکنش به تهدیدهای امنیت داخلی؛
۵. جای‌گیری اداره آگاهی فدرال، مرزبانی و گمرک، اداره مهاجرت، سرویس‌های مخفی، گارد ساحلی و مؤسسه مدیریت اضطراری فدرال زیر نظر وزارت امنیت داخلی؛
۶. ارزیابی مجدد تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها؛

۷. ایجاد سامانه اطلاعات و هشدار؛
۸. افزایش امنیت مرزی و حمل و نقل؛
۹. تغییر راهبردهای مقابله با اقدامات ضد تروریستی؛
۱۰. تشدید محافظت از زیرساخت‌ها و دارایی‌های حیاتی؛
۱۱. آمادگی و واکنش اضطراری؛
۱۲. توجه بیشتر به قانون؛
۱۳. توجه بیشتر به حوزه علوم و فناوری؛
۱۴. توجه بیشتر به اشتراک‌گذاری اطلاعات سامانه‌ها؛
۱۵. افزایش تعامل و همکاری‌های بین‌المللی؛
۱۶. عبور از اجرای قوانین مدنی توسط پلیس؛
۱۷. عبور از انجام پژوهش‌های جرایم محلی؛
۱۸. افزایش اقدامات مبتنی بر اطلاعات محلی؛
۱۹. افزایش پژوهش‌های بین‌المللی؛
۲۰. ارتقای آموزش‌های بین‌الملل پلیس؛
۲۱. افزایش بهره‌گیری از داده‌های اطلاعاتی و تحلیل آنها؛
۲۲. افزایش رصد محوری و تمرکز بر نخبگان؛
۲۳. بازنگری در کارکردهای واحدهای چک و خنثی‌سازی بمب و مواد خطرناک؛
۲۴. کاهش تمرکز بر موضوعات مرتبط با مواد مخدر؛
۲۵. افزایش تمرکز بر قانون مهاجرت؛
۲۶. عبور از مرحله پلیس محله‌محور؛
۲۷. بازنگری در شیوه‌های کنترل جمعیت.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر نوع، کاربردی و از نظر روش، توصیفی - تحلیلی با رویکرد کمی - کیفی است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مسیر و ارزیابی میزان

تأثیر و ارتباط مؤلفه‌ها و ابعاد پژوهش برای طراحی الگوی بازدارندگی با بهره‌گیری از نرم‌افزار اسمارت پی. ال. اس^۱ انجام شده است. قلمرو مکانی پژوهش، فضای سرزمینی جمهوری اسلامی ایران است و از نظر بازه زمانی تأثیر و کاربرد پژوهش تا افق ۱۴۱۲ به مدت ده سال است. با توجه به محدودیت خبرگان در سطح راهبردی، جامعه آماری شامل افرادی است که از دانش و مطالعات کافی در حوزه امنیتی برخوردار بوده و در حوزه‌های مدیریتی امنیت داخلی و نهادهای امنیتی در مراجع و نیروهای مسلح، به‌ویژه در فراجا، جزو طبقه خبرگان محسوب شوند. بر این اساس، جامعه آماری با تعداد ۶۲ نفر با روش گلوله‌برفی به اشباع نظری رسید.

جدول ۲. توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخ‌گویان

ردیف	میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
۱	دکتری	۱۸	۲۹
۲	دانشجوی دکتری	۲۹	۴۷
۳	فوق لیسانس	۱۵	۲۴
	جمع	۶۲	۱۰۰

یافته‌ها

پس از گردآوری اطلاعات از منابع و مطالعات میدانی انجام‌شده در خصوص محیط داخلی و خارجی امنیت داخلی، بررسی گفتمان‌های امنیتی، تحلیل نظریه‌های اجتماعی و بررسی برخی از علت‌های وقوع انقلاب‌های رنگی در سه کشور استقلال‌یافته از شوروی سابق، در گام بعدی، فرامین و تدابیر مقام‌معم‌رهبری^(مدظله العالی) برای سطح‌بندی و تعیین خطاب این فرامین و تدابیر نسبت به نهادهای امنیتی احصا شد و سپس به بررسی قوانین مرتبط با امنیت در سطوح مختلف و بازدارندگی آن، تعیین سهم فراجا و سایر نیروهای مسلح در سطح‌بندی امنیت و احصای نکات قابل توجه ساختارها و زیرساخت‌های امنیتی ۱۱ کشور مورد مطالعه پرداخته شد و در نهایت، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پژوهش استخراج گردید و در قالب پرسش‌نامه‌ای با یک

مفهوم، دو بُعد، بیست مؤلفه و ۱۰۵ شاخص بین جامعه آماری توزیع شد که بر اساس ورود اطلاعات اولیه، روایی و پایایی پژوهش، مطابق جدول‌های ۳ تا ۵ قابل بهره‌برداری است.

جدول ۳. ضریب همبستگی و میانگین امتیاز شاخص‌های بازدارندگی غیرتهاجمی و تهاجمی

ضریب همبستگی و میانگین امتیاز شاخص‌های بازدارندگی غیرتهاجمی و تهاجمی				
ابعاد	میانگین مقیاس در صورت حذف شاخص	مقیاس واریانس در صورت حذف شاخص	همبستگی کل شاخص‌های تصحیح شده	شاخص‌های حذف شده
بازدارندگی غیرتهاجمی	۳/۸۷۱۰	۰/۹۳۴	۰/۷۰۸	۰
بازدارندگی تهاجمی	۴/۱۲۹۰	۰/۷۰۴	۰/۷۰۸	۰

جدول ۴. پایایی پرسش‌نامه

خلاصه پایایی پرسش‌نامه			
ردیف	نام متغیر	تعداد شاخص	ضریب آلفا
۱	بازدارندگی غیرتهاجمی	۹	۰/۹۰۴
۲	بازدارندگی تهاجمی	۱۱	۰/۹۲۰
۳	بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدها (جمع هردو)	۲	۰/۸۲۴

در پژوهش حاضر، برای تعیین میزان اعتبار یا روایی ابزار پژوهش، از فرمول $N = \frac{ne-N}{2}$ ضریب لاوشه یا CVR^1 ضریب روایی محتوای سنجه‌های پژوهش ارزیابی شد. در نتیجه، از ۱۰۸ شاخص یا سنجه، ۱۰۵ شاخص و با سه شاخص مخالفت شد؛ بنابراین، روایی ابزار پژوهش بر مبنای جدول ۵ تأیید شد.

جدول ۵. روایی محتوا (ضریب لاوشه)

روایی محتوا (ضریب لاوشه)				
نظرات	فراوانی	درصد	درصد صحیح	درصد تراکمی
موافق	۱۰۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
مخالف	۳	۳/۱۵	۴	۱۰۰٫۰
جمع	۱۰۸	۱۰۰٫۰	۱۰۰٫۰	

$CVR = (ne - N/2) / (N/2) = 9.6$

1. Content Validity Ratio

برای تحلیل مسیر از مؤلفه‌های پژوهش به‌عنوان متغیرهای مستقل، از ابعاد پژوهش به‌عنوان متغیرهای میانجی و از مفهوم بازدارندگی به‌عنوان متغیر وابسته استفاده شده‌است.

ابتدا در جدول ۶، تأثیر مستقیم متغیرهای میانجی (ابعاد) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی) محاسبه شد و سپس در جدول ۷، تأثیر مستقیم متغیرهای مستقل (مؤلفه‌ها) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی) سنجیده شد و در نهایت، تأثیر مستقیم متغیرهای مستقل (مؤلفه‌های پژوهش) بر متغیر میانجی (ابعاد پژوهش) در جدول ۸ محاسبه شد.

جدول ۶. ضرایب آزمون تحلیل مسیر تأثیر مستقیم متغیرهای میانجی (ابعاد) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی)

ضرایب آزمون تحلیل مسیر تأثیر مستقیم متغیرهای میانجی (ابعاد) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی)									
sig	Beta		(Constant)	sig	ANOVA	R	R ₃	Adjusted R Square	متغیر وابسته (مفهوم پژوهش)
سطح معناداری	T	بتا		سطح معناداری	تحلیل واریانس یک‌طرفه	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل‌یافته	
۰/۰۰۰	۱۰/۵۲۱	۰/۵۶۴	۰/۴۲۳	۰/۰۰۰	۸۳۱۹	۰/۹۵۷	۰/۹۱۶	۰/۹۱۳	بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی
۰/۰۰۰	۸/۷۹۰	۰/۴۷۱		۰/۳۹۶					
									بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی
									بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی (غیرتهاجمی (ایجابی))
									بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی (سلبی)

اثر کل الگوی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی = اثر غیرمستقیم مؤلفه‌ها بر الگوی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی + اثر مستقیم مؤلفه‌ها بر الگوی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی

اثر غیر مستقیم مؤلفه‌ها بر الگوی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی = مجموع اثر هر یک از مؤلفه‌ها بر بُعد مربوطه $\times$ اثر بُعد مربوطه $\times$ الگوی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی

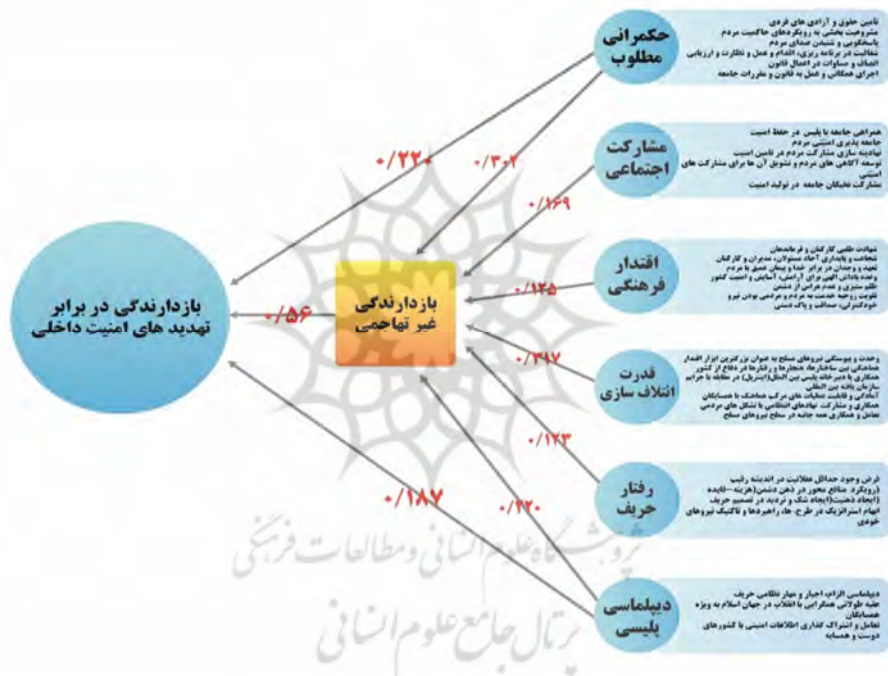
بدین ترتیب، داده‌های جمع‌آوری‌شده در بخش میدانی پژوهش، نشان‌دهنده آن است که میزان تأثیر مستقیم مؤلفه حکمرانی مطلوب بر الگوی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی مساوی با ۰/۲۲۰ و جمع تأثیر غیرمستقیم آن، برابر با ۰/۱۲۵ $\times$ ۰/۵۶۴ و درنهایت، اثر کل آن برابر با ۰/۲۹۵ است.

جدول ۷. اثر کل متغیرهای مستقل (مؤلفه‌ها) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی)

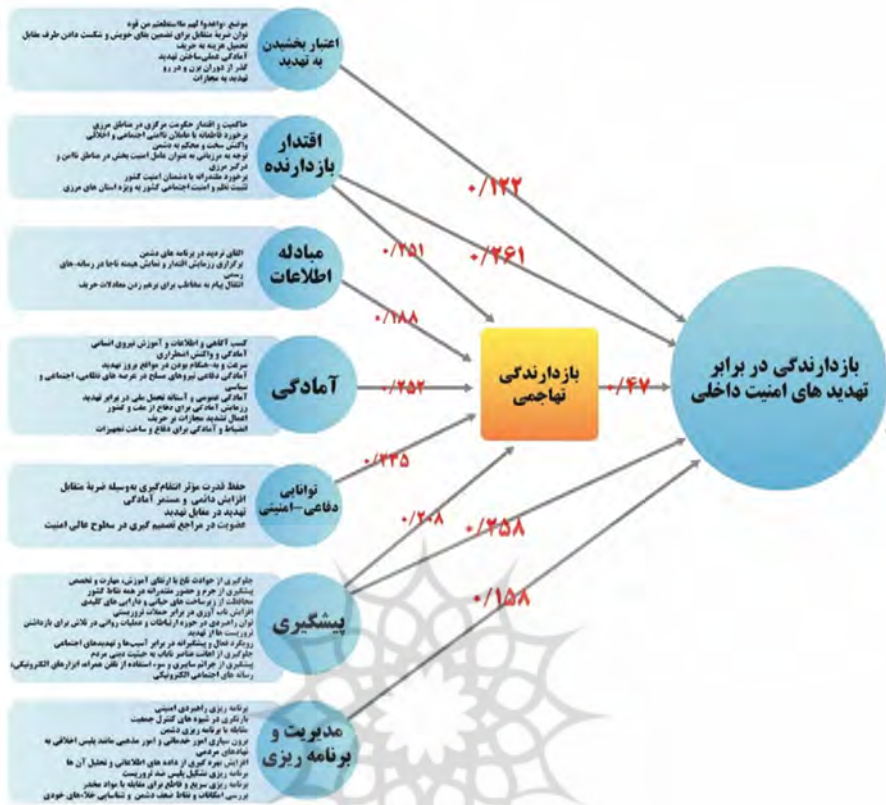
اثر کل متغیرهای مستقل (مؤلفه‌ها) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی)					
متغیر وابسته	متغیر مستقل	اثر کل	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	
				اثر مؤلفه بر متغیر میانجی	اثر متغیر میانجی بر متغیر وابسته
بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی	همبستگی و اتحاد ملت	...	...	...	...
	قدرت ائتلاف‌سازی	۰/۱۷۷۵۲	...	۰/۳۱۷	...
	مشارکت اجتماعی	۰/۰۹۴۶۴	...	۰/۱۶۹	...
	حکمرانی مطلوب	۰/۳۸۹۱۲	۰/۲۲۰	۰/۳۰۲	...
	اقتدار فرهنگی و معنوی	۰/۰۷	...	۰/۱۲۵	...
	رفتار حریف	۰/۰۶۸۸۸	...	۰/۱۲۳	...
	اقتدار حقوقی	...	...	...	...
	پیش‌بینی و آینده‌نگاری	...	...	...	...
بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی	دیپلماسی پلیسی - مرزی	۰/۳۱۰۲	۰/۱۸۷	۰/۲۲۰	...
	اقتدار بازدارنده	۰/۳۷۸۹۷	۰/۲۶۱	۰/۲۵۱	...
	اعتباربخشیدن به تهدید برضد حریف	۰/۱۲۲	۰/۱۲۲	...	...
	مبادله اطلاعات	۰/۰۸۸۳۶	...	۰/۱۸۸	...
	اقدام پیش‌دستانه	...	...	...	...
	پیشگیری	۰/۳۵۵۷۶	۰/۲۵۸	۰/۲۰۸	...
	اقدام قاطع	...	...	...	...
	حضور میدانی	...	...	...	...
توانایی دفاعی - امنیتی	۰/۱۱۰۴۵	...	۰/۲۳۵	...	

اثر غیر مستقیم		اثر مستقیم	اثر کل	متغیر مستقل	متغیر وابسته
اثر متغیر میانجی بر متغیر وابسته	اثر مؤلفه بر متغیر میانجی				
...	۰/۱۵۸	۰/۱۵۸	۰/۱۵۸	مدیریت و برنامه‌ریزی	اثر کل متغیرهای مستقل (مؤلفه‌ها) بر متغیر وابسته (مفهوم بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای داخلی)
...	...	...	...	محاسبه هزینه - فایده	
۰/۲۵۲	...	۰/۱۱۸۴۴	۰/۱۱۸۴۴	آمادگی	

شکل ۲. بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیت داخلی (بازدارندگی غیر تهاجمی)

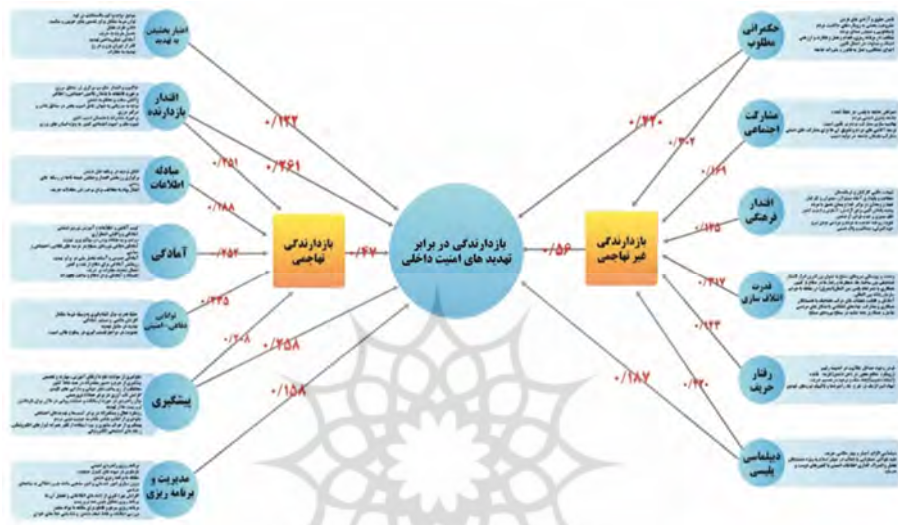

شکل ۳. بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیت داخلی (بازدارندگی تهاجمی)

یافته‌های پژوهش حاضر درباره حکمرانی خوب با یافته‌های عباس برجوتی‌فرد و زینب محمدی در مقوله‌های ارتقای مشروعیت حکومت‌ها و کسب مشروعیت، تثبیت و تعمیق آن، وحدت کلمه و همبستگی ملی، مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، اقتدار ملی و امنیت ملی و کارآمدی نظام سیاسی و با پژوهش ابراهیم متقی در مقوله‌های شرایط چندجانبه‌گرایی امنیتی، ایجاد زمینه‌های اجتماعی، کنش بدون خشونت (بازدارندگی غیرتهاجمی) و همچنین، با پژوهش بازدارندگی و ثبات راهبردی براد رابرتز در مقوله‌های راهبرد دولت اواما درباره تقویت جامع معماری بازدارندگی منطقه‌ای، حفظ ثبات راهبردی با چین (و روسیه) و همکاری با متحدان برای

تحقق این اهداف شامل بازدارندگی تهاجمی و غیرتهاجمی و نیز با نتایج پژوهش‌های اوسینگا، فرانس و تیم سویجز هم‌سو است.

درنهایت، با توجه به ضرایب تحلیل مسیر در جدول ۴، می‌توان نتیجه گرفت که **الگوی بازدارندگی غیرتهاجمی، تهاجمی و نهایی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی** به شکل زیر است:

شکل ۴. الگوی نهایی بازدارندگی در برابر تهدیدهای امنیت داخلی

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، در آزمون تحلیل مسیر، از مجموع ۲۰ مؤلفه، ۷ مؤلفه همبستگی و اتحاد ملت، اقتدار حقوقی، پیش‌بینی و آینده‌نگاری، اقدام پیش‌دستانه، اقدام قاطع، حضور میدانی و محاسبه هزینه - فایده به‌علت نداشتن تأثیر مستقیم و غیرمستقیم با ابعاد و مفهوم پژوهش حذف شدند. درخصوص دو رویکرد متفاوت به مفهوم بازدارندگی از دو منظر ایجابی و سلبی - که در این پژوهش، از آنها با عنوان بازدارندگی غیرتهاجمی و تهاجمی یاد شده‌است - باید گفت که برای بازدارندگی غیرتهاجمی با ۶ مؤلفه اصلی و برای بازدارندگی تهاجمی با ۷ مؤلفه اصلی (در مجموع، ۱۳ مؤلفه) الگوی اصلی بازدارندگی فراجا در برابر تهدیدهای امنیت داخلی طراحی

شده است. در شکل‌های ۲ و ۳ به تفکیک، بازدارندگی غیرتهاجمی و تهاجمی به تصویر کشیده شده است.

پیشنهادها

مطابق آنچه ارائه شد، پیشنهادها در خصوص موضوع پژوهش حاضر، به شرح زیر است:

الف. بازدارندگی غیرتهاجمی

مؤلفه‌های بازدارندگی غیرتهاجمی در آزمون تحلیل مسیر بر اساس میزان تأثیر بر ابعاد و مفهوم پژوهش عبارتند از حکمرانی مطلوب (۰/۵۲۲)، دیپلماسی پلیسی (۰/۴۰۷)، قدرت ائتلاف‌سازی (۰/۳۱۷)، مشارکت اجتماعی (۰/۱۶۹)، اقتدار فرهنگی (۰/۱۲۵) و رفتار حریف (۰/۱۲۳). در خصوص این مولفه، پیشنهادها به ترتیب عبارتند از:

۱. برنامه‌ریزی امنیت بر مبنای حکمرانی مطلوب که شامل موارد زیر است:

- تأمین حقوق و آزادی‌های فردی؛
- مشروعیت‌بخشی به رویکردهای حاکمیت مردم؛
- پاسخ‌گویی و شنیدن صدای مردم؛
- شفافیت در برنامه‌ریزی، اقدام و عمل و نظارت و ارزیابی؛
- انصاف و مساوات در اعمال قانون؛
- اجرای همگانی و عمل به قانون و مقررات جامعه.

۲. توسعه دیپلماسی پلیسی که شامل موارد زیر است:

- دیپلماسی الزام، اجبار و مهار نظامی دشمن یا حریف؛
- بهره‌مندی از عقبه طولانی هم‌گرایی با انقلاب در جهان اسلام به‌ویژه همسایگان؛
- تعامل و اشتراک‌گذاری اطلاعات امنیتی با کشورهای دوست و همسایه.

۳. ارتقای ائتلاف‌سازی منطقه‌ای و جهانی که شامل موارد زیر است:

- وحدت و پیوستگی نیروهای مسلح به‌عنوان بزرگ‌ترین ابزار اقتدار؛

- هماهنگی بین ساختارها، هنجارها و رفتارها در دفاع از کشور؛
  - همکاری با دبیرخانه پلیس بین‌الملل (اینترپل) با سازمان اینترپل جهانی در مقابله با جرایم سازمان‌یافته بین‌المللی؛
  - آمادگی و قابلیت انجام عملیات‌های مرکب ضد تروریستی با همسایگان؛
  - همکاری و مشارکت نهادهای انتظامی با تشکل‌های مردمی؛
  - تعامل و همکاری همه‌جانبه در سطح نیروهای مسلح.
۴. توسعه مشارکت اجتماعی در حوزه امنیت که شامل موارد زیر است:
- همراهی جامعه (سرمایه اجتماعی) با پلیس در حفظ امنیت؛
  - جامعه‌پذیری امنیتی مردم؛
  - نهادینه‌سازی مشارکت مردم در تأمین امنیت؛
  - توسعه آگاهی‌های مردم و تشویق آنها در مشارکت‌های امنیتی؛
  - مشارکت نخبگان جامعه در تولید امنیت.
۵. ارتقای اقتدار فرهنگی در حوزه امنیت که شامل موارد زیر است:
- شجاعت و پایداری آحاد مسئولان، مدیران و کارکنان؛
  - تعهد و وجدان در برابر خدا و پیمان عمیق با مردم؛
  - وعده پاداش الهی برای آرامش، آسایش و امنیت کشور؛
  - ظلم‌ستیزی و عدم هراس از دشمن؛
  - تقویت روحیه خدمت به مردم و مردمی بودن فراجا؛
  - خودکنترلی، صداقت و پاک‌دستی پلیس.
۶. توجه و رصد رفتار حریف که شامل موارد زیر است:
- فرض وجود حداقل عقلانیت در اندیشه دشمن یا رقیب؛
  - القای منافع‌محور در ذهن دشمن (هزینه - فایده)؛
  - ایجاد ذهنیت (ایجاد شک و تردید در تصمیم حریف)؛
  - ابهام راهبردی در طرح‌ها، راهبردها و روش‌های نیروهای خودی.

ب. بازدارندگی تهاجمی

مؤلفه‌های بازدارندگی تهاجمی در آزمون تحلیل مسیر بر اساس میزان تأثیر بر ابعاد و مفهوم پژوهش عبارتند از اقتدار بازدارنده (۰/۵۱۲)، پیشگیری (۰/۴۶۶)، آمادگی (۰/۲۵۲)، توانایی دفاعی - امنیتی (۰/۲۳۵)، مبادله اطلاعات (۰/۱۸۸)، مدیریت و برنامه‌ریزی (۰/۱۵۸) و اعتباربخشی به تهدید (۰/۱۲۲). در خصوص این مؤلفه، پیشنهادهای به ترتیب عبارتند از:

۱. اقتدار بازدارنده در حوزه امنیت که شامل موارد زیر است:
  - ارتقای حاکمیت و اقتدار حکومت مرکزی در مناطق مرزی؛
  - برخورد قاطعانه با عاملان ناامنی اجتماعی و اخلاقی؛
  - واکنش سخت و منسجم به تحرکات دشمن؛
  - توجه به مرزبانی به‌عنوان عامل امنیت‌بخش در مناطق ناامن و درگیر مرزی؛
  - برخورد مقتدرانه با دشمنان امنیت کشور؛
  - تثبیت نظم و امنیت اجتماعی کشور به‌ویژه در استان‌های درگیر و عملیاتی.
۲. توجه به مقوله پیشگیری در حوزه امنیت که شامل موارد زیر است:
  - پیشگیری از جرم و حضور مقتدرانه در تمام نقاط کشور؛
  - محافظت از زیرساخت‌های حیاتی و دارایی‌های کلیدی؛
  - افزایش تاب‌آوری در برابر حملات تروریستی؛
  - توان راهبردی در حوزه ارتباطات و عملیات روانی برای بازداشتن تروریست‌ها از تهدید؛
  - رویکرد فعال و پیشگیرانه در برابر آسیب‌ها و تهدیدهای اجتماعی؛
  - پیشگیری از جرم سایبری و سوءاستفاده از تلفن همراه، ابزارهای الکترونیکی و رسانه‌های اجتماعی الکترونیکی.
۳. افزایش آمادگی همه‌جانبه که شامل موارد زیر است:
  - کسب آگاهی، اطلاعات و آموزش نیروی انسانی؛
  - آمادگی و واکنش اضطراری؛

- سرعت و به‌هنگام‌بودن در مواقع بروز تهدید؛
  - آمادگی دفاعی و عملیاتی فراجا در عرصه‌های اجتماعی و امنیتی؛
  - آمادگی عمومی و ارتقای آستانه تحمل ملی در برابر تهدید؛
  - رزمایش آمادگی برای دفاع از ملت و کشور؛
  - توان افزایش یا تشدید مجازات حریف؛
  - انضباط و آمادگی برای دفاع و ساخت تجهیزات.
۴. توسعه توانایی دفاعی - امنیتی که شامل موارد زیر است:
- حفظ قدرت مؤثر انتقام‌گیری با امکان ایراد ضربه متقابل؛
  - افزایش دائمی و مستمر آمادگی همه‌جانبه؛
  - تهدید در مقابل تهدید؛
  - عضویت در مراجع تصمیم‌گیری در سطوح عالی امنیت.
۵. مبادله اطلاعات با حریف که شامل موارد زیر است:
- القای تردید در برنامه‌های دشمن؛
  - برگزاری رزمایش اقتدار و نمایش هیمنه فراجا در رسانه‌های رسمی؛
  - انتقال پیام به مخاطب برای برهم‌زدن معادلات حریف.
۶. مدیریت و برنامه‌ریزی که شامل موارد زیر است:
- برنامه‌ریزی راهبردی امنیتی؛
  - بازنگری در شیوه‌های کنترل جمعیت؛
  - مقابله پیش‌دستانه با برنامه‌ریزی دشمن؛
  - برون‌سپاری امور خدماتی و امور حوزه امنیت اخلاقی به نهادهای مردمی؛
  - افزایش بهره‌گیری از داده‌های اطلاعاتی و تحلیل کیفی و هدفمند آنها؛
  - برنامه‌ریزی تشکیل پلیس ضد تروریست؛
  - بررسی امکانات و نقاط ضعف دشمن و شناسایی خلأهای خودی.
۷. اعتبار بخشی به تهدید که شامل موارد زیر است:

- تمرکز بر موضع «واعدوا لهم ما استطعتم من قوه...»؛
- توان ضربه متقابل برای تضمین بقا و شکست دادن دشمن یا حریف؛
- تحمیل هزینه به حریف؛
- آمادگی و توان عملی ساختن تهدید؛
- گذر از دوران بزن و در رو؛
- تهدید به مجازات.

تقدیر و تشکر

از همه پاسخ‌گویان و خبرگان انتظامی و داوران محترمی که در تدوین این مقاله و اصلاحات آن، نویسنده را مساعدت و راهنمایی کردند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

فهرست منابع

- انصاری فرد، معصومه و حاجی یوسفی، امیرمحمد (۱۴۰۰). بازدارندگی به مثابه استراتژی امنیتی - دفاعی جمهوری اسلامی ایران؛ چالش‌ها، الزامات و مدل راهبردی آن. فصلنامه علمی مطالعات روابط بین‌الملل. ۱۴ (۵۵)، ۷ - ۳۱.
DOI:20.1001.1.24234974.1400.14.3.3.4
- اوسینگا و سویجز (۲۰۲۰) در نشست مطالعات بررسی سالیانه نظامی در هلند بازدارندگی در قرن ۲۱
- باقری، محمد، نوروزانی، شهرام و چراخ، جلیل (۱۳۹۴). کارکرد الگوی بازدارندگی در جنگ پیشگیرانه آمریکا بر ضد عراق در سال ۲۰۰۳ (با تأکید بر عوامل اثرگذار داخلی عراق). فصلنامه امنیت ملی. ۶ (۲۰)، ۵۹ - ۸۱، قابل دسترسی در:
https://ns.sndu.ac.ir/article_624.html
- برجوثی فر، عباس و محمدی، زینب (۱۴۰۰). الگوی راهبردی ارتقای مشروعیت حکومت اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری. نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا. ۸ (۲۸)، ۱۶۷ - ۱۹۸،
DOI:20.1001.1.25381946./SSJ.2023.101627
- بلندیان، غلامحسین (۱۳۹۱). جامعه‌شناسی امنیت داخلی. تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی
- بلیس، جان (۱۳۸۳). استراتژی در جهان معاصر؛ مطالعه‌ای بر مطالعات استراتژیک. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
- بی‌نام (۲۰۱۱). گزارش چالش‌های امنیتی اتحادیه اروپا. قابل دسترسی در:
<https://www.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/? Uri=CELEX: 52010DC0673>
- بی‌نام (۲۰۱۳). بازدارندگی امنیتی انگلستان؛ یازدهمین گزارش کمیته دفاعی مجلس عوام انگلیس. قابل دسترسی در:
<https://www.pa/cm201314/cmselect/cmdfence/1066/1066vw.pdf>
- بی‌نام (۲۰۱۵). برنامه سیاست امنیت داخلی پاکستان؛ گزارش ویژه مؤسسه صلح ایالات متحده. قابل دسترسی در:
<https://www.SR368-Charting-Pakistans-Internal-Security-Policy.pdf>

- تاجیک، حمیدرضا (۱۳۸۶). پسااخبارگرایی و روش. فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی. ۱۳ (۵۰)، ۴۳-۷۰. قابل دسترسی در:

https://method.rihu.ac.ir/article_۵۰۳_۱۰۴.html

- جمالی، علی و مدنی، سید مصطفی (۱۳۹۴). نقش پدافند غیرعامل در بازدارندگی از جنگ. فصلنامه راهبرد دفاعی. ۱۳ (۵۱)، ۱۷۱-۲۰۶. قابل دسترسی در:

https://ds.sndu.ac.ir/article_570.html

- خلیل، پیتیر (۲۰۰۶). بازسازی و اصلاح امنیت عراق. گزارش مرکز سابان برای سیاست خاورمیانه. مؤسسه بروکینگز. قابل دسترسی در:

<https://www.khalil20060713.pdf>

- رادان، احمدرضا (۱۴۰۰). الگوی شناخت و تحلیل محیط امنیتی. نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا. ۶ (۲۲)، ۵-۲۱. قابل دسترسی در:

https://www.article_98241_818fcf7d3635e3494714e1d710640314.pdf

- ربیعی، علی (۱۳۸۳). مطالعات امنیت ملی (مقدمه‌ای بر نظریه‌های امنیت ملی در جهان سوم). تهران. انتشارات وزارت امور خارجه

- روشندل، جلیل (۱۳۸۷). امنیت ملی و نظام بین‌المللی. تهران: انتشارات سمت

- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۳). نظریه‌های امنیت؛ مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعاتی و تحقیقات بین‌الملل ابرار معاصر

- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۶). تهدیدات امنیت ملی (شناخت و روش). تهران. انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر

- عزیزی، علی (۱۳۹۳). نقش بازدارندگی و تأثیر آن بر کاهش جرم. تهران: دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی ویژه شرق استان تهران

- قاسمی، فرهاد (۱۳۹۱). بازسازی مفهومی نظریه بازدارندگی منطقه‌ای و طراحی الگوهای آن بر اساس نظریه‌های چرخه قدرت و شبکه. فصلنامه راهبرد دفاعی. ۱۰ (۳۸)، ۱۰۳-۱۴۶. قابل دسترسی در:

<https://www.sid.ir/paper/194376/fa>

- قاسمی، فرهاد (۱۴۰۰). الزامات نظری بازدارندگی در سیستم‌های بین‌المللی پیچیده آشوبی: گامی به‌سوی نظریه نوین بازدارندگی غیرخطی. فصلنامه علمی پژوهش‌های راهبردی سیاست. ۱۰ (۳۹)، ۱۴۱-۱۷۴. قابل دسترسی در:

<https://www.sid.ir/paper/194376/fa>

- قنبری جهرمی، محمدحسین (۱۳۹۴). فرآیند طراحی رهنامه بازدارندگی همه‌جانبه ج.ا. ایران در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۱۳ (۵۰)، ۱-۳۸، قابل دسترسی در:

https://ds.sndu.ac.ir/article_559.html

- گریلو، مایکل (۲۰۱۱). تغییرات سازمانی پلیس در محیط حادثه ۱۱ سپتامبر. رساله برای اخذ درجه دکتری. نیوجرسی: دانشگاه ایالتی نیوآرک. قابل دسترسی در:

<https://www.rutgers-lib/33509/PDF>

- ماندل، رابرت (۱۳۷۷). چهره متغیر امنیت ملی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی

- متقی، ابراهیم (۱۳۹۷). امنیت پیشگیرانه در فضای چندجانبه‌گرایی بین‌المللی. نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا، ۳ (۷)، ۵۳-۷۹، قابل دسترسی در:

https://www.article_120518_b90bcd00db80a5e4f22334b58f9130b8.pdf

- مرادیان، محسن (۱۳۸۵). درآمدی بر ابعاد و مظاهر تهدیدات. تهران: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

- ملکی، روح‌اله و اسلامی، محسن (۱۳۹۷). تحول مفهوم بازدارندگی در پرتو برجستگی امور معنایی در روابط بین‌الملل. دو فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قدرت نرم، ۸ (۱۹)، ۱۷۹-۲۰۴، قابل دسترسی در:

https://www.spba.ir/article_99342.html

- هزارجریبی جعفر، بلندیان، غلامحسین (۱۳۸۵). درآمدی بر مفهوم‌شناسی آسیب‌شناسی امنیتی. فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، ۷ (۲۷)، ۳۵-۵۲، قابل دسترسی در:

<https://www.sid.ir/paper/473500/fa>

- Frans Osinga Tim Sweijs (2020), Deterrence in the 21st Century-Insights from Theory and Practice Netherlands Annual Review of Military Studies, available in:

https://www.504130_1_En_Print.indd

- Ngaire Woods, Alexander Betts, Jochen Prantl and Devi Sridhar (2013), Transforming Global Governance for the 21st Century available in:

<https://www.hdro1309woodspdf.pdf>

- Roberts, Brad (2013), Extended Deterrence and Strategic Stability in Northeast Asia, NIDS Visiting Scholar Paper Series

- Schneider, M. B. (2018), Russian Nuclear “De-Escalation of Future War, Comparative Strategy, 37 (5): 361-372, Available at:

<https://doi.org/10.1080/01495933.2018.1526558>, Accessed on: 12 January 2020

– Scot Tanner, Murray (2006), The Challenges to China's Internal Security Strategy, available in:

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2006/RAND_CT254.pdf

– Zeldin, Wendy (2015), Turkey: Recent Developments in National and Public Security Law, available in:

<https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/lglrd/2016295694/2016295694.pdf>

